Stručni rad

Križaljka u nastavi povijesti

Valentina Milohanić

OŠ Tar-Vabriga

Sažetak

Križaljka jest didaktička igra koja se može koristiti u svim fazama nastavnog procesa: kao motivacijska uvodna aktivnost, u obradi i ponavljanju gradiva. Upotreba križaljke za ponavljanje gradiva prije pisanja pisane provjere znanja kao metoda vrednovanja za učenje omogućuje učenicima i učiteljima povratnu informaciju. Projektni zadatak izrade križaljke u kojem učenici samostalno izrađuju križaljku uz točno definirane kriterije utječe na aktivno učenje kroz kreativno izražavanje. Uključivanje križaljke u nastavni proces podiže učeničku motivaciju.

Ključne riječi: križaljka, nastava Povijesti, ponavljanje gradiva, projektni zadatak.

1. Uvod

Križaljka je vrsta zagonetke, crtež sastavljen od praznih kvadratića u koje se upisuju slova koja čine određenu riječ. Slova se mogu upisivati vodoravno i/ili okomito. (1)

Svrha križaljke je potaknuti osobe da formiraju riječi ili fraze koje vode do odgovora. U nastavi se križaljke mogu koristiti kao sredstvo za usvajanje ključnih pojmova i informacija. Rješavanje križaljke pomaže u boljem prepoznavanju područja znanja, ispravljanju praznina i slabosti učenika. Napor koji učenik ulaže da pronađe pravi odgovor može aktivirati procese učenja.

Križaljke pozitivno utječu na određene vještine učenja – učenje terminologije, pamćenje i pronalaženje tehničkog znanja. (2)

2. Križaljka u nastavnom procesu

Pretvaranje definicija i činjenica iz određenog nastavnog gradiva u tragove te riječi u mrežu križaljke čini križaljku učinkovitim didaktičkim alatom koji vježbu pamćenje pretvara u zabavnu igru. (3)

Križaljka se može koristiti u svim dijelovima nastavnog sata. U uvodnom dijelu sata može se koristi kao aktivnost ponavljanja, a čije rješenje (novi pojam) uvodi učenike u novu nastavnu temu (Primjer 1).

				1.	M	E	H	M	E	D		
2.	S	U	L	E	J	M	A	N				
	3.	I	S	T	A	N	B	U	L			
						4.	S	P	A	H	I	J	E
				5.	K	R	B	A	V	S	K	O	
6.	D	A	N	A	K		U		K	R	V	I	
				7.	K	O	R	V	I	N			
				8.	J	A	G	E	L	O	V	I	Ć

1. Osvojio je Carigrad.
2. Nadimak mu je bio Veličanstveni.
3. Osmanlijsko ime Carigrada.
4. Konjanici koji su na korištenje dobivali zemljišni posjed.
5. Polje na kojem su Hrvati teško poraženi 1493.
6. Otimanje dječaka i njihov odgoj u janjičare.
7. Naziv koji je uzeo kralj Matija.
8. Prezime vladara Vladislava II. i Ludovika II.

Primjer 1. Križaljka kao uvodna aktivnost ponavljanja i uvođenja u temu

Križaljka se može koristiti u obradi nastavnog gradiva kao nastavni listić za obradu važnih pojmova (Primjer 2).

P	A	T	R	I	C	I	J	I	POVLAŠTENI SLOJ, IMAJU SVA POLITIČKA PRAVA		
P	L	E	B	E	J	C	I	POKORENI NAROD, TRAŽE RAVNOPRAVNOST			
P	U	Č	K	I	T	R	I	B	U	N	PREDSTAVNIK PLEBEJACA, PRAVO VETA
R	O	B	O	V	I	NESLOBODNO STANOVNIŠTVO					

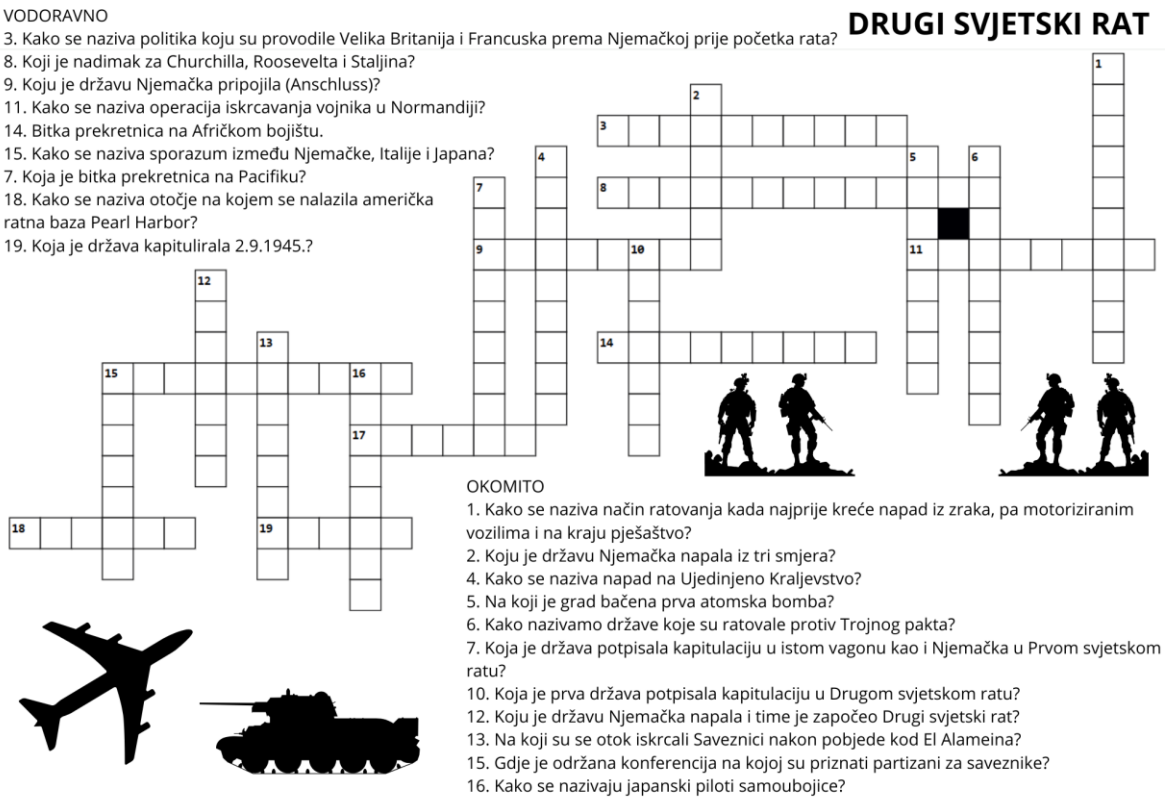
Primjer 3. Križaljka kao nastavni listić u obradi gradiva

Križaljka se može koristi u završnom dijelu sata za ponavljanje obrađenog gradiva kao metoda vrednovanja (Primjer 3).

Primjer 4. Križaljka kao metoda vrednovanja

Križaljka se može koristiti za ponavljanje nastavnog gradiva prije pisanja pisane provjere znanja (Primjer 4).

Primjer 5. Križaljka za ponavljanje većeg dijela nastavnog gradiva

2.1. Upotreba križaljke za vrednovanje za učenje

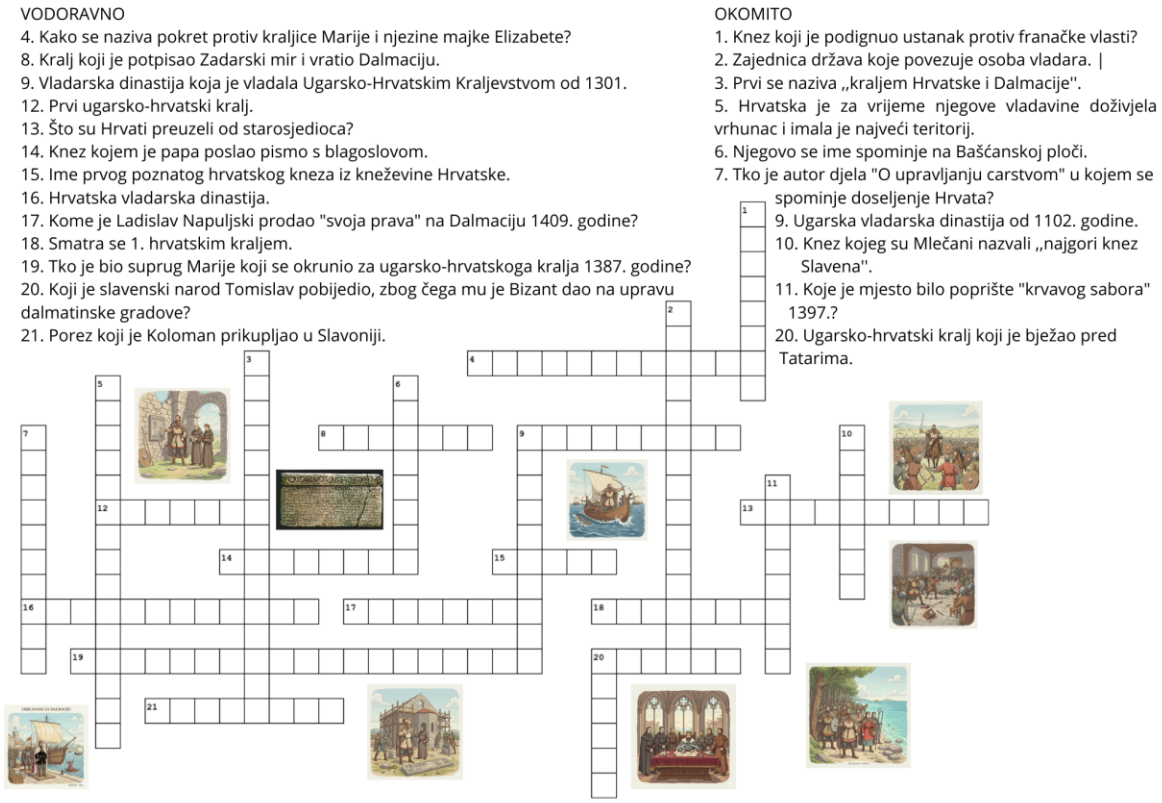
Križaljka može biti korisno nastavno sredstvo u funkciji ponavljanja gradiva te provjeri znanja. Tijekom procesa učenja i poučavanja važno je provoditi formativno vrednovanje kroz vrednovanje za učenje ili vrednovanje kao učenje. Osobito je važno provesti vrednovanje za učenje prije pisanja pisane provjere znanja kako bi učenici dobili povratnu informaciju. Ta povratna informacija može poslužiti učenicima da znaju na koje dijelove gradiva trebaju fokusirati svoje učenje.

Prednosti upotrebe križaljke u vrednovanju za učenje:

- trenutna povratna informacija:
    - samoprovjera znanja – učenici odmah vide jesu li njihovi odgovori (pojmovi) točni, a pogreške su uočljive odmah i potiču učenika da samostalno pronađe točan odgovor
    - brza procjena učitelja: učitelj brzo uočava koje su ključne informacije ili pojmovi učenicima jasni, a gdje postoje praznine u znanju

- angažman i motivacija:
    - igra i izazov: križaljka tretira učenje kao igru te većinom vole rješavati križaljke i zagonetke
- fokus na ključne pojmove i činjenice:
    - križaljka je odličan alat za provjeru usvajanja ključnih pojmova i činjenica jer svako polje križaljke zahtijeva točan, precizno definiran pojam.

Na satu ponavljanja prije pisanja pisane provjere znanja o Hrvatskoj u srednjem vijeku učenici su rješavali križaljku (Primjer 5). Kroz rješavanje križaljke učenici su ponovili činjenično znanje.

Primjer 6. Križaljka kao nastavni listić u vrednovanju za učenje

Nakon rješavanja križaljke učenici su provjerili točnost i zabilježili broj bodova te je upisana bilješka iz vrednovanja za učenje.

Primjer bilješke:

Na satu ponavljanja provedeno je vrednovanje za učenje rješavanjem križaljke. Bodovi: /21.

Upotreba križaljke u ponavljanju i vrednovanju znanja pretvara ponavljanje u izazovnu i motivirajuću aktivnost. (4)

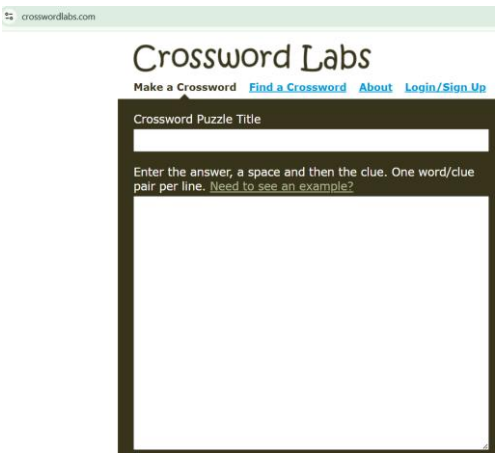
2.2. Prednosti upotrebe križaljke u nastavi

Prednosti upotrebe križaljke u nastavi:

a) stvaranje zanimljivijeg okruženja za učenje: istraživanja su pokazala da križaljke mogu učiniti učenje zabavnim i ugodnijim
b) poboljšanje pamćenja učenika: kako bi učenici riješili križaljku, moraju se prisjetiti određenih riječi i pojmova iz gradiva te rješavanje križaljke utječe na bolje pamćenje
c) poticanje samostalnog rješavanja problema: slaganje odgovora iz tragova temelj je križaljke, učenici vježbaju vještinu rješavanja križaljke, stječu samopouzdanje te uče eksperimentirati s različitim rješenjima problema i pogreške doživljavaju kao prilike za učenje. (4)

3. Izrade križaljke pomoću digitalnih alata

Jedan od alata koji omogućuje izradu križaljki jest Crosswordlabs (Slika 1). Prilikom izrade križaljke potrebno je navesti naslov križaljke, zatim najprije odgovore odvojene razmakom od pitanja. Nakon toga alat generira niz različitih križaljki. Križaljka se može preuzeti ili podijeliti u online obliku pomoću poveznice. Mana je što slova lj i nj razdvaja na dva kvadratića pa je to potrebno napomenuti učenicima prilikom rješavanja križaljke. (5)

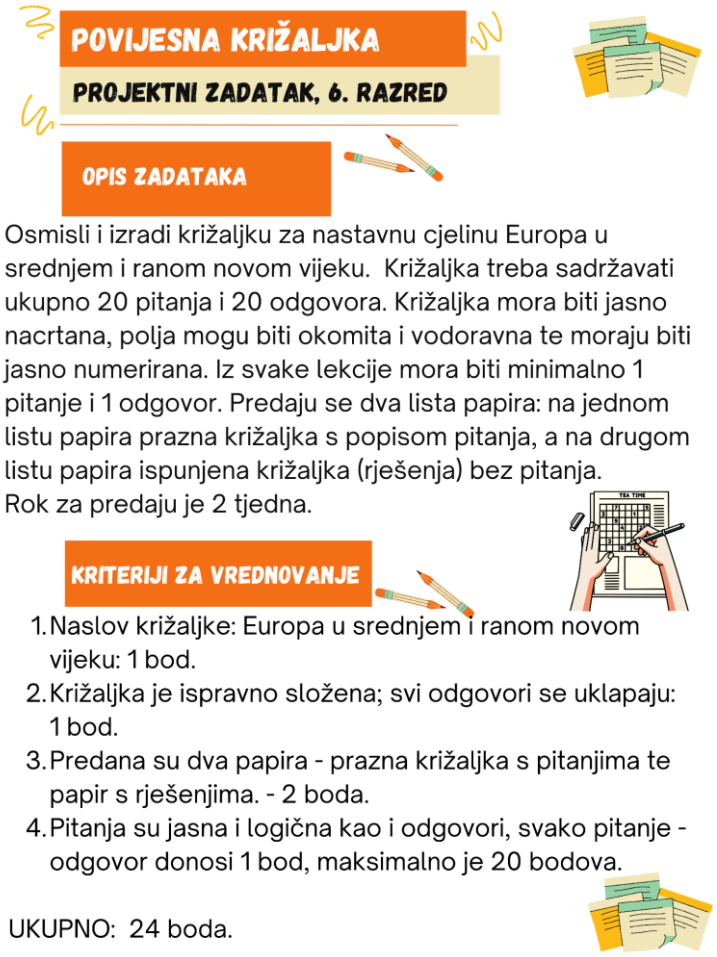

Slika 1. Alat Croswords Labs

4. Projektni zadatak izrade križaljke

Učenici mogu i sami izrađivati križaljke kroz projektne zadatke. Izradom križaljke učenicima se vrednuje i ocjenjuje proceduralno znanje.

Učenici 6. razreda su nakon obrade gradiva iz nastavne cjeline Europa u srednjem i ranom novom vijeku dobili zadatak da izrade križaljku (Slika 2). Cilj projektnog zadatka bio je osmisliti i izraditi križaljku (vodoravno i/ili okomito) na temu nastavne cjeline Europa u srednjem i ranom novom vijeku. Kroz izradu križaljke učenici su razvijali vještinu pretraživanja informacija, sinteze informacija, kreativnog pisanja pitanja i izrade križaljke. Učenici su križaljku trebali izraditi prije pisanja pisane provjere te su na taj način zapravo učili za pisanu provjeru znanja.

Slika 2. Nastavni listić

Ovaj zadatak potiče učenike na aktivno sudjelovanje, razvoj kritičkog mišljenja i samostalno rješavanje problema te se na taj način poboljšava trajno usvajanje povijesnih pojmova, datuma, osoba i događaja.

Faze provedbe projektnog zadatka

1) Zadavanje projektnog zadatka

Učiteljica je zadala učenicima projektni zadatak, podijelila im nastavni listić s opisom zadatka, kriterijima vrednovanja te rok za izradu križaljke je 2 tjedna.

2) Istraživanje i odabir pojmova

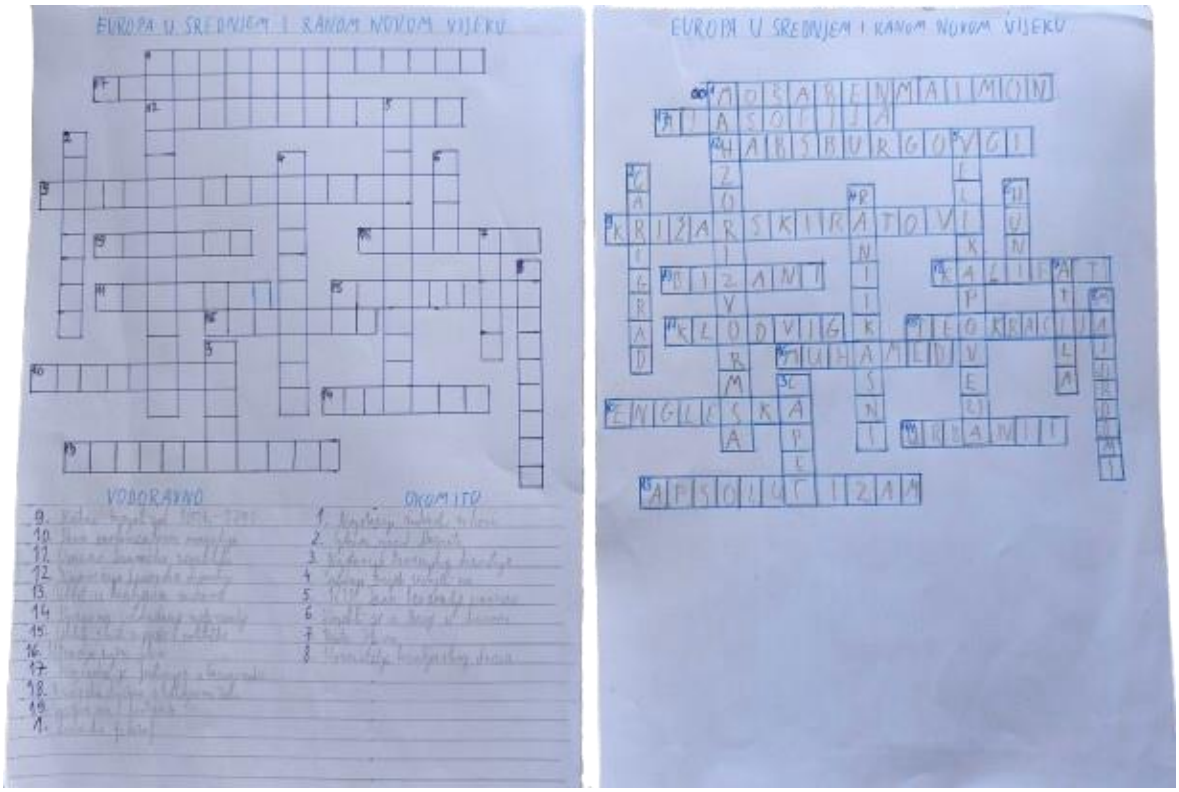
Učenici analiziraju gradivo te biraju pojmove za križaljku i osmišljavaju pitanja.

3) Izrada križaljke

Učenici rukom izrađuju mrežu križaljke s odabranim pojmovima i numeriraju polja.

4) Finalizacija i priprema za prezentaciju

Priprema prazne križaljke za rješavanje i poseban list s rješenjima (Slika 3).

Slika 3. Križaljka za rješavanje i poseban list s rješenjima

5) Prezentacija i primjena

   Predstavljanje rada razredu i učiteljici.

6) Vrednovanje križaljke i proceduralno znanje

Kriteriji vrednovanja križaljke nalaze se na nastavnom listiću s opisom projektnog zadatka. Nakon što su učenici predali svoje radove, učiteljica je na temelju tih kriterija vrednovala učeničke radove te ih ocijenila. Projektnim zadatkom izrade križaljke ocijenjen je element proceduralno znanje jer podrazumijeva poznavanje vještina, tehnika i metoda za izradu križaljke na temelju odabranog povijesnog gradiva.

Primjer bilješke:

Projektni zadatak izrade križaljke o nastavnoj cjelini Europa u srednjem i ranom novom vijeku. Kriteriji vrednovanja: naslov križaljke, križaljka je ispravno složena i svi se odgovori uklapaju, predana su dva papira (prazna križaljka s pitanjima i papir s rješenjima), pitanja su jasna i logična kao i odgovori. Bodovi: /24

Učenici su izrađujući križaljku razvijali različite vještine. Trebali su odabrati i izdvojiti ključne pojmove, činjenice i osobe iz nastavne cjeline što podrazumijeva analizu sadržaja nastavne cjeline i razvijanje vještine povijesnog istraživanja. Oblikovati pitanja za križaljku i smisliti strukturu križaljke.

Projektni zadatak izrade križaljke jest problemski zadatak. Učenici moraju pronaći proceduru kako bi uspješno spojili činjenice (činjenično znanje) s vještinom oblikovanja pitanja i tehnikom slaganja riječi u format križaljke. Kroz ovaj zadatak učenici uvježbavaju metodu sređivanja i obrade podataka jer moraju prikupiti, srediti i obraditi podatke kako bi ,,organizirali" podatke u križaljku. (6)

5. Zaključak

Rješavanje križaljke za učenike je zabavan i zanimljiv način aktivnog uključivanja u nastavu. Korištenje tehnike rješavanja križaljke kao nastavne metode umjesto tradicionalnih metoda ponavljanja nudi ugodnu atmosferu učenja i interaktivno okruženje u učionici. (7) Križaljke pomažu učenicima u usvajanju ključnih pojmova i činjenica te su korisne za učvršćivanje znanja, izgradnju samopouzdanja i pamćenje teških pojmova. (8)

Projektni zadatak izrade križaljke pretvara učenike u kreatore didaktičkog materijala – križaljke o nastavnoj temi. Kroz ovu aktivnost učenici primjenjuju određene procedure (vještine, tehnike i metode) kako bi povijesne činjenice upotrijebili i organizirali u križaljku te su na taj način stvorili novi proizvod. Izrađena križaljka predstavlja primjenu i demonstraciju proceduralnog znanja. (6)

6. Popis literature i izvora

[1.] Križaljka. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elhgWRY%3D

(24. 10. 2025.)

[2] 4 Ways to Make and Use ESL Crossword Puzzles in the Classroom. https://brightsprout.com/blog/esl-crossword-puzzles-in-the-classroom/ (6. 6. 2026.)

[3] Milohanić, V. Križaljka kao oblik vrednovanja za učenje. https://izmojeucionice.wordpress.com/2025/11/27/krizaljka-kao-oblik-vrednovanja-za-ucenje/ (20. 6. 2026.)

[4] Crossword puzzles in education. https://blog.kotobee.com/crossword-puzzles-in-education/ (6. 6. 2026.)

(5) Croswordlabs. https://crosswordlabs.com/

[6] Milohanić, V. Projektni zadatak izrade križaljke. https://izmojeucionice.wordpress.com/2025/10/24/projektni-zadatak-izrade-krizaljke/ (20. 6. 2026.)

[7] Zamani, P., Biparva Haghighi, S., Ravanbakhsh, M. The use of crossword puzzles as an educational tool. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8106739/

[8] Teach crossword. https://www.twinkl.co.uk/collection/teach-crossword (6. 6. 2026.)